

NORGES DØVEFORBUND

PRINSESSE MÄRTHA LOUISE ER NORGES DØVEFORBUNDS HØYE BESKYTTER

Barne-, likestillings- og
inkluderingsdepartementet

FNs konvensjon om rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD) - høring

Norges Døveforbund (NDF) takker for muligheten til å komme med innspill til statens rapport til FN-komiteen for rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD), før den ferdigstilles og sende FN innen komiteens frist 3. juli 2015.

CRPD fastsetter plikter for nasjonale myndigheter til å sikre at funksjonshemmede blir fullt ut inkludert og deltagende i samfunnet. For døve og hørselshemmede er det nettopp tegnspråk som er det grunnleggende for vår deltakelse, likestilling og menings- og ytringsfrihet.

Art 2 Definisjoner

Statens rapport nevner bare kort paradigmeskiftet i synet på funksjonshemmede. CRPD påpeker at det har skjedd en endring fra medisinsk/sosialt perspektiv til menneskerettigheter og sosiokulturelt perspektiv. CRPD peker også på at språk omfatter talespråk og tegnspråk, men dette er ikke nevnt i statens rapport. Det bidrar til vår oppfatning om at staten ikke ser døve og hørselshemmede som en språklig gruppe - men utelukkende som funksjonshemmede. Vi vil bare minne om Stortingsmelding 35 (2007-2008) Mål og mening som klart anerkjenner norsk tegnspråk som et verdifullt norsk språk og en del av den norske kulturarven. Meldingen peker på at norsk tegnspråk skal gis en høyere offisiell status gjennom en generell lovforankring. Det skjer best ved at norsk tegnspråk omfattes av en allmenn språklov. På den måten vil norsk tegnspråk og norske tegnspråkbrukere inngå som en integrert del av en samlet språkpolitikk i Norge. Statens rapport må ta høyde for at den allmenne språkloven snart vil foreligge.

Artiklene 2,9,21,24,30 omtaler tegnspråk og CRPD anser døve som en del av funksjonshemmede bevegelsen og som en språklig og kulturell gruppe. Det er derfor skuffende å se hvor liten vekt departementet har lagt på betydningen av rett til språk og kultur. Varer og tjenester er nevnt med tre linjer. Det kan se ut som departementet mener teleslynger i offentlige institusjoner dekker tilgang til informasjon og kommunikasjon for alle døve og hørselshemmede. CRPD nevner ikke teleslynger - derimot profesjonelle tegnspråktolker.

Side 1 av 4

Art 4.3 + 8 Brukermedvirkning

CRPD slår fast brukernes rett til å delta og bli hørt i saker som angår dem. NDF mener det er stor mangel på brukermedvirkning på systemnivå i NAV og spesielt tolketjenesten og at dette bryter med denne retten, og noe som må endres på snarest. Rapporter og rundskriv utarbeides og endres uten vår innflytelse med det resultat at vår rett til tegnspråktolk uthules.

Art 9 Tilgjengelighet

Statens rapport konkluderer med at norsk lovgivning er i samsvar med konvensjonen (etter endringer i vergemålsloven) - men vi kan ikke se at tilgang til varer og tjenester er en rett som samsvarer med CRPD. Konvensjonens artikler 5,9,19 gir gode holdepunkter for å hevde at norske myndigheter har en plikt til å sørge for utvidet lovverk som sikrer generell tilgjengelighet og egnet tilrettelegging (reasonable accomodation). Dette bør omfatte, avhengig av virksomhetens ressurser og størrelse, ved siden av dagens krav til universell utforming, også tegnspråk, informasjon og tolketjeneste på offentlige arrangementer. Litt for ofte blir tilgjengelighetsprinsippet synonymt med tilgang til bygg og transport og langt mindre grad tilgang til IKT. I konvensjonen er, som nevnt, talt språk og tegnspråk likeverdige. Individuell rett til tolketjeneste er hjemlet i Lov om Folketrygd, men dekker ikke all livsområder. Eksempler er nasjonale hendelser, varslingskatastrofer, religiøse handlinger, fagforeningsarbeid mm som alle er offentlige. Det må fremkomme i lovverket hvem som skal betale for tolk ved offentlige arrangementer. Behovet for akuttolk-tjeneste, som berører liv og helse, ble påpekt allerede i 1993 men fortsatt finnes ingen løsning som sikrer tegnspråktolk i akutte situasjoner.

Helsesektoren. Statens rapport sier at sykehjemsplasser og omsorgsboliger skal være universelt utformet og tilrettelagt for tilkobling og montering av elektroniske hjelpemidler, kommunikasjons-, og varslingsystem og annen velferdsteknologi. Men det står ingenting om døve og hørselshemmedes rett til tegnspråk. Det er bare de 3-4 største kommunene som har ansatte med tilfredsstillende kunnskaper om tegnspråk og døves kultur. Eldre døve må få velge, om de ønsker sykehjemsplass/omsorg i et tegnspråkmiljø. Rett til tegnspråktolk ved innleggelser på sykehus fungerer ikke som det skal så lenge sykehusene selv har ansvar for å bestille og betale for tolking. Da definerer de også behovet.

Kommunikasjon med sykehus og fastleger er problematisk for døve og hørselshemmede når de fleste helseinstitusjoner ikke har en SMS-tjeneste og heller ikke tillater bruk av e-post som kommunikasjonsform. Døve pårørende opplever at sykehusene forlanger at en hørende må være kontaktperson fordi de ikke tillater SMS- eller e-postkommunikasjon. Da har vi ingen likeverdig offentlig helsetjeneste.

I artikkel 9,1.b stilles det krav til tilgjengelighet på IKT-området. Blant annet nødtjenester (som også nevnt i art 11). Fortsatt er døve og hørselshemmede hindret i å melde fra til nødetatene 110, 112, 113. Det foregår en utprøving med NØD-APP (113) i Sør-Trøndelag som gir mulighet til å melde fra til AMK. Men statens rapport nevner ikke noe om hvordan staten skal varsle døve og hørselshemmede om kriser og katastrofer.

Myndighetenes arbeid med å utvikle indikatorsystem for tilgjengelighet og universell utforming i bygg og transport og IKT må også gjelde for døve og hørselshemmede. Brannvarsling via mobil/SMS må være et krav til alle offentlige bygninger. Monitorer ved inngangsdører må sidestilles med calling anlegg. Og da er det nødvendig å påpeke retten til brukermedvirkning og hvor viktig det er å anvende den kunnskapen og erfaringen brukerne faktisk har.

Art 24 utdanning

Statens rapport er veldig generell i sine uttalelser og beskriver de grunnleggende føringene for barns rett og plikt til utdanning i dag. Norges Døveforbund får mange henvendelser fra foreldre som kjemper for å få opplæring i og på tegnspråk til sine døve og hørselshemmede barn ute i kommunene. Manglende forståelse og kompetanse gjør at mange kommuner ikke anbefaler tegnspråkopplæring etter §2-6 i opplæringsloven, eller oppfyller denne retten. Dette får alvorlige konsekvenser for barnas læring og kognitive utvikling, og for deres samhandling med andre barn og voksne, både i skolen og på fritiden. I mange tilfeller gjør dette barna psykisk syke. I flere tilfeller må familier flytte fra hjemstedet til større byer for å få tilfredsstillende opplæringstilbud for sine barn på skoler for hørselshemmede der all undervisning foregår på tegnspråk. Mange barn sliter med ensomhet og depresjon som følge av manglende tilgang på kommunikasjon og deltagelse i skole og fritidstilbud. Vi viser til forskningsrapporten *"En av flokken - Inkludering og ungdom med sansetap - muligheter og begrensninger"*. Denne viser blant annet at: *"Det gjennomgående i det kvalitative materialet er at «inkludering koster» og flere forteller om slitsomme og frustrerende prosesser."* Det er svært viktig at kommunene, på alle deres arenaer, har kunnskap om døve og hørselshemmede barn og tegnspråk, slik at det kan tilrettelegges for at alle får være med. Tegnspråkpakken må følges opp både med konkrete tiltak og bevilgninger.

Art 27 Arbeid og sysselsetting

Rapporten viser til prosentvis sysselsettingsgrad hos funksjonshemmede i forhold til den øvrige befolkningen, henholdsvis 43 % og 74 %. Det finnes ingen statistikk som viser hvor mange døve og hørselshemmede som står utenfor arbeidsmarkedet. Vi trenger kunnskap om dette og en begynnelse kan være at levekårsundersøkelsene utvider registreringspunktene til også å be om opplysninger om man er døv/hørselshemmet. Vi savner også en helhetlig plan for å sikre døve og hørselshemmede rett til arbeid på lik linje med andre.

Art 30 deltakelse i kulturliv, fritidsaktiviteter, fornøyer og idrett

CRPD peker på (2.4) anerkjennelse og støtte til døves spesielle kulturelle og språklige identitet, herunder tegnspråk og døvekultur. Statens rapport nevner tilskudd til Teater Manu og tegnspråktolkede forestillinger. Ingenting om hvordan døvekulturen skal ivaretas lokalt og sentralt. Når døveskolene er lagt ned hvordan skal vi overføre språk, kunnskap, erfaringer og historie til neste generasjoner? De lokale døveforeningene er en ressurs og må få status som kultursentre.

Befolkningen generelt har slike møteplasser i nærmiljøet, derfor er det viktig at de kommunene det gjelder, bidrar med tilskudd til kultursentre for bevaring og utvikling av norsk tegnspråk.

FNs konvensjon om rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne er et godt verktøy for likestilling. Konvensjonen handler om tilgjengelighet, deltakelse og demokrati. Den er også en innrømmelse av at funksjonshemmede, døve og hørselshemmede ikke har fått realisert de menneskerettighetene alle andre har hatt lenge. Regjeringen må ta på alvor at døve og hørselshemmede diskrimineres, ikke bare pga nedsatt funksjonsevne men også pga språk; tegnspråk. Regjeringen skal sikre at alle mennesker kan utøve retten til ytringsfrihet og meningsfrihet, ved alle former for kommunikasjon etter eget valg, blant annet ved å anerkjenne og fremme bruken av norsk tegnspråk.

Oslo, 13. april 2015

Med vennlig hilsen
Norges Døveforbund

Bjørn A. Kristiansen
Generalsekretær

Sissel Gjøn (sign)
interessepolitisk rådgiver